

Zapisniki Pariške komune leta 1871

Francoska zgodovinarja Georges Bourgin in Gabriel Henriot sta pred več leti zbrala in izdala »Zapisnike Komune leta 1871« — »Procès-verbaux de la Commune de 1871«. Prvi zvezek zapisnikov je izšel leta 1924, ko je Francija dobila levo vlado, a drugi zvezek šele leta 1945 po porazu fašizma. Po njuni zaslugi je javnost spoznala oblastveno dejavnost Komune, ki je bila, kakor je dejal Karl Marx, »v bistvu vlada delavskega razreda, rezultat boja proizvajalnega razreda proti prisvajalnemu razredu, tista končno odkrita politična oblika, v kateri se je lahko izvršila ekonomska osvoboditev dela«.

Leta 1959 so izšli v Moskvi »Zapisniki zasedanj Pariške komune« — »Protokoly zasedanj Parižskoj kommuny«. Izdala jih je Akademija znanosti ZSSR pod uredništvom akademika V. P. Volgina.

Kakor pravi uredništvo v uvodu, ruska izdaja nima pomanjkljivosti, ki jih je dopustila francoska izdaja, ko je izpuščala posamezne dele govorov, nepravilno dešifrirala besedila in jim s tem izmalčila smisel, površno izbrala dokumentarne priloge. Uredništvo Akademije znanosti ZSSR, kakor trdi uvod, je namreč na novo raziskalo, preverilo in opremilo vse zapisnike po fotokopijah originalnih dokumentov, ki jih hranijo pariški arhivi. Ker je več inačič zapisnikov, je uredništvo vzelo za podlago najobsežnejši zapisnik in v njem nakazalo spremembe drugih zapisnikov, prav tako pa je obnovilo besede in stavke, ki so bili v zapisnikih prečrtani, da ne bi prišli v javnost. Poleg tega je uredništvo dodalo nekatere listine, ki jih hrani v francoskem originalu Arhiv Inštituta marksizma-leninizma pri CK KPSZ v Moskvi in ki jih doslej niso priobčili. Tako je ruska izdaja zapisnikov Pariške komune najnovejše in doslej najpopolnejše znanstveno delo tega poglavja zgodovine.

Zapisniki si sledijo v kronološkem redu. Vsak zapisnik posameznega zasedanja je celota zase in ima naslednje priloge: odloke in sklepe Komune; izjave, referate, pisma, sporočila — v odvisnosti od vsebine zasedanja. Besedilo zapisnika pojasnjujejo kratka pojasnila pod črto in obsežne opombe, ki sledijo prilogam. Tako so opremljeni vsi zapisniki — sedeminpetdeset — dosledno, od 28. marca do 21. maja 1871. Na koncu ima izdaja kratke življenjepise članov-delegatov Komune in imensko kazalo. Med besedilom je 23 ilustracij, največ faksimilov originalnih dokumentov. Zapisniki so izdani v dveh zvezkih, velikega formata, na 882 straneh.

Zapisniki so glavni vir za raziskovanje oblastvene dejavnosti Pariške komune in njene zakonodaje; manj pa odsevajo dejavnost delovnega ljudstva in njegovih množičnih organizacij, ki so gradile novo življenje. Prav tako v zapisnikih ne najdemo zadosti gradiva o revolucionarnih dogodkih v notranjosti Francije in o odmevih, ki ga je imela Komuna v javnosti ter med vladajočimi krogi drugih držav. Kljub temu lahko od zasedanja do zasedanja zasledujemo poglavitna načela slavnih pariških komunarjev: za zmago dela

in odpravo izkoriščanja človeka po človeku, proti militarizmu in za mir, za delavske asociacije (združenja) in za samoupravljanje dežele.

V govoru na prvem zasedanju Komune dne 29. marca 1871 je Charles Beslay, inženir in podjetnik, član federalnega sveta pariških sekcij Prve internacionale, poudaril naslednja revolucionarna načela:

»Republika se bo ukoreninila pri nas, če Komuna doseže polno svobodo. Republika danes ni več takšna, kakršna je bila v velikih dnevih naše revolucije. Republika leta 1793 je bila podobna vojaku, ki mu je bilo zaradi boja na znotraj in na zunaj nujno potrebno, da v svojih rokah osredotoči vse sile v deželi. Republika leta 1871 pa je delovni človek, ki mu je najbolj potrebna svoboda, da si zagotovi mir.

Mir in delo! To je naša prihodnost! To je poročstvo za naše povračilo in za naš socialni preporod. Če jo bomo tako razumeli, tedaj republika lahko spremeni Francijo v oporo slabotnih, v zaščitnico delovnega ljudstva, v upanje zatiranih vsega sveta in v podlago Svetovne republike.«

Pomemben in po svoje aktualen za današnji čas je odlok Pariške komune o izročitvi podjetij delavcem in njihovim asociacijam (združenjem). V tem odloku so osnovne klice delavskega samoupravljanja. Tako beremo v njem:

»Pariška komuna

ugotavlja, da so mnogi poslovodje zapustili svoje delavnice in se s tem izognili svojih državljanskih obveznosti ter pokazali svoje nerazumevanje za koristi delovnega ljudstva,

da se je zaradi tega podlega dezerterstva ustavilo obratovanje v mnogih podjetjih, življenjsko važnih za mesto, kar škoduje delovnemu ljudstvu.— in zato odloča:

Sklicati delavske sindikalne ustanove, da ustanovijo kontrolno komisijo, ki naj

1. sestavi statistični seznam vseh zapuščenih delavnic, a prav tako natančno opiše, v kakšnem stanju so in koliko imajo delovnega orodja,

2. predloži poročilo s praktičnimi predlogi, kako čim hitreje spraviti delavnice v pogon, toda ne več s pomočjo dezertertjev, ki so jih zapustili, temveč s pomočjo združne asociacije delavcev, ki so bili v njih zaposleni.« Itd.

Odlok o izročitvi delavnic delavstvu je sprejela Komuna na zasedanju 16. aprila 1871 in ga je priobčil »Journal Officiel« dne 17. aprila 1871. Za zmerom bo ostal zgodovinsko pomemben kot prvi resni korak k socialističnim preobrazbam. Značilno zanj je nadalje to, da ni izročal zapuščenih podjetij Komuni kot proletarski državni oblasti, temveč jih je oddal delavskim asociacijam, kar odseva takratne predstave socialistov o poteh in oblikah prehoda k socializmu. Odlok je predlagal A. Avrial, delavec-mehanik, organizator sindikata mehanikov, član federalnega sveta pariških sekcij Prve internacionale, član Komune, skupno z nekaterimi drugimi člani Komune. Sprejet je bil soglasno brez diskusije.

Značilno je, da so odlok Komune potrdili delavski sindikati in ga izvajali. O tem priča naslednja resolucija z dne 23. aprila 1871:

»Zveza mehanikov in Asociacija kovinarjev, zbrani na zasedanju dne 23. aprila 1871, da obravnavata odlok Komune z dne 16. aprila, sta imenovali dva državljana za člana komisije za delo in blagovno izmenjavo in jima določila naslednja splošna napotila:

Glede na to,

da v Komuni, ki se je rodila iz revolucije 18. marca, ne sme enakost pomeniti praznega zvoka;

da ima boj, ki se tako hrabro razvija in ki smo ga sklenili nadaljevati, dokler popolnoma ne iztrebimo klerikalcev in monarhistov, namen, delo ekonomsko osvoboditi;

da to dosežemo lahko samo s pomočjo delavske asociacije, kar nas bo spremenilo iz mezdnih delavcev v člane proizvajalnega tovarištva,

dajemo našima delegatoma naslednja splošna napotila:

Končati z izkoriščanjem človeka po človeku, tej zadnji obliki suženjstva; organizirati delo s pomočjo solidarnih asociacij, ki kolektivno posedujejo neodkupen kapital.«

Podpisani predsednik zasedanja Delahay je bil član federalnega sveta Prve internacionale.

Komuna je na večernem zasedanju 4. maja 1871 ponovno razpravljala o upravljanju podjetij. Član Komune Pierre Vésinier je predlagal, da se rekvirirajo vse velike delavnice ter njihova oprema, surovine, pisarne in prostori, da se izročijo delavskim asociacijam in da Komuna oddaja svoja naročila tem delavskim asociacijam, ki jim gre nakazati potreben kredit. Predlog je predvideval nadaljnje socialistične preobrazbe. Sprejet ni bil; v zapisniku piše, da bo Komuna razpravljala o njem prihodnjič.

Pomembni so sklepi Komune glede obrambe Pariza, glede številnih plati tedanjega težavnega življenja v mestu, ki so ga oblegali Nemci in ga je naskakovala domača reakcija iz Versaillesa.

Leta 1961 mineva devetdeset let, odkar je nastala Pariška komuna. Njene ideje prežemajo stotine milijonov ljudi in se uresničujejo v mnogih deželah sveta. Z delavskim samoupravljanjem in družbeno-ekonomsko skupnostjo v občinah uresničujemo v naši socialistični Jugoslaviji ideje in izkušnje Pariške komune ter jih razvijamo v sodobnih razmerah.

F. K.